

שש שוחקות דאין מ"ד אלפים וק"ח אלצעות ועוד, מלא מי גשמים לא מוכשר עכ"ל הרי דאפילו לפי מה שהקדים בפרק ס"ה דשיעור האלצע הוא ז' שיעורות אפ"ה מלריך מזה האלצעות מ"ד חלק וק"ח אלצעות נמלא מצוחר דשיעור ז' שיעורות אינו שוחקות דאי נימא דשיעור ז' שיעורות הוא שיעור דשוחקות ה' די צמ"ח חלק ותע"צ אלצעות, וצו"ח מהר"ם שיק יו"ד קל"ט מסתפק השאל בזה אי השיעור דשצע שיעורות מהרמב"ם הוא שיעור מלומס או שוחקות והשיב בקלרה דשיעור הרמב"ם הוא אלצע מלומס ע"ש.

ובשו"ת חת"ס אור"ח סי' קפ"ח הביא דברי הרמב"ם פ"ט הלכה ע' מהלכות ס"ח דרוחצ האגודל הוא ז' שיעורות וכתב וז"ל באמת מדדתי כן כמה וכמה פעמים, ולא נשתנה הדבר, דהיינו רוחצ האגודל של אדם צעל חברים חס ידחקו צכח אל הדף ויניח לפניו ז' שיעורות ברחצן או ב' בארכן ישו דשיעוריהם והוא ממש שיעור לאל בקירוב מאד, באופן שאמות הבנין הוא קרוב ממש מאד לאמה של תורה כי כל לאל הוא רוחצ האגודל, לאל שהוא קלח יוחר, אפשר שהוא אמה שוחקות שמוסיפים חלי אלצע על אמה עי' יו"ד רס"י ר"ח עכ"ל, והנה מה שכתב לשער האגודל של אדם צעל חברים, כוונתו לאפוקי האגודל של קטנים והכחושים דצסימן קכ"ז כתב הח"ס לשער באדם צינוני וצ"ע דזה שאמר צעל חברים כוונתו אדם צינוני, עי' חזון איש ה' שצח סי' ל"ט, ומה שכתב שידחקו אל הדף עי' מהרש"ק אור"ח סי' י"ח שכתב דאין לריך שידחקו אל הדף עי' ערוכ"ב יו"ד סי' קפ"ח ובחזון איש ח"ל.

ונראה דכוונת החת"ס, דהשיעור של ז' שיעורות הוא פחות מעט משיעור לאל, וקרוב מאד לשיעור לאל, ואמות הבנין שהיו משתמשים אז בצוים, שהוא כ"ד לאל, הוא קלח יותר מאמה של תורה, שהוא כ"ד גודלין מו' שיעורות, ואפשר שכ"ד לאל כבר הוא אמה שוחקות, דהיתרון שיש בכ"ד לאל מכ"ד גודלין דז' שיעורות הוא חלי אלצע, וא"ל כ"ד וחלי לאל לשוחקות.

האגודל צליוף הרבה האגודלין יחד, והאלצע שוחק היא יותר מאלצע עולצ עם חלק כ"ד מחלי אלצע, ולפי הג"ל חלי יש ראי' מהרמב"ח צס"י נ"ג דגם באלצע אחד שייך לחלק בין שוחק לעולצ ורק בשצירת הגף משערין באלצע מלומס, וגם לפי"ד הפוסקים המוצא במחזיק ברכה סי' נ"ג דצעי כל שהוא יותר מאגודל כדי להתרחק מן העצירה כמו כן יש לומר בכל מקום דמשערין באגודל, יש להתרחק מן העצירה וצעי לחומרא כל שהוא יותר ולי"ע עוד בזה.

[אוצר החכמה]

ז' והנה צו"ח המצ"ע ח"א סי' קמ"ג כתב (בש"ך ס"ק ו' לין לתשו' ז') וז"ל חע"ח ברג"ח (כל"ל) הם כ"ד גודלין על כ"ד גודלין ברום ע"צ גודלין, שכל אמה היא צח ששה טפחים, וכל טפח ד' גודלין כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ח מהלכ' שצח, ואמות חלו הם אמות שוחקות כרצא (כל"ל) פ"ק דעירובין דאמר אחד זה ואחד זה באמה צח ו', לאל הללו שוחקות והללו עולצות וזה זה להחמיר כמו שכתב הרב ז"ל שם בפע"ז, והנה לגבי מקום שוחקות הובא חומרא, ויתרון בשוחק על העולצ כתב הרשב"ח ז"ל שהוא חלי אלצע לאמה, ושיעור גודל כתב בפ"ט מהלכ' ס"ח שדקדק בו ומלאו רוחצ ז' שיעורות צינונית זו צלד זו בדוחק וכן באורך ב' שיעורות צרוח וכו' ועל זה השיעור דקדקתי ומדדתי שיעור טפח השלוח לכם, וממני תקחו מידת האמה, ומלאתי שיעור זה מכון לגודל שהוא גודל אדם צינוני, ומפני שאמות חלו לריכים להיות שוחקות כמו שכתבתי למעלה לריך להוסיף חלי אלצע על כל אמה, כמו שכתב הרשב"ח ז"ל וכו' עכ"ל, הרי מצוחר דשיעור האגודל שהוא ז' שיעורות דקדוק ומדד הטפח, ועכ"ז סיים לצסוף שצריכים עוד להוסיף על זה חלי אלצע שיהי' שוחקות, נמלא מפורש שהשיעור דז' שיעורות אינו עוד שוחקות.

[מח"ס ח"א 1234567]

ח' ובספר חושן משנה פרק ס"ה כתב וז"ל ולכן בערכתי כל המדות יחד וילא לי מצנייהם שיעור הטפח הזה אשר לפנינו, וצדקוהו ואשכחנוהו מדוקדק עם השצע שיעורות לכל גודל מצעי לן למסמך בשיעורא דמקור טברה עכ"ל, ובפרק ס"ו כתב וז"ל וכל כמה דלא אשכחו צי' מקום חע"ח ברג"ח צנות

אבל זה ח"ן לו ענין ושייכות לדברי הרמב"ם הנ"ל
במה שמסער שיעור אלצב צו' שיעור וכו' כלל
לכל שיעור תורה, ואינו מיידי משוחקות רק מסתם
אלצב, ופעמים מסערין באמה צת ששה עפחים עולצת
דחוקות זו לזו ופעמים מסערין באמה צת ששה
שוחקות רוחות זו לזו אבל השיעור אגודל דו' שיעור
חינו שוחקות.

[1234567]אח"כ

(ב) ובספר מקוה ישראל הביא דברי הח"ס הנ"ל
שכתב דאפשר דכ"ד לאל הוא אמה שוחקות,
וכתב שדברי החת"ס הם פליאים מאוד, דכיון דו'
שיעור הוא שיעור שוחקות, ח"כ לאל שהוא יותר
מז' שיעור, צודאי דהוא שוחקות, ומ"ע כתב החת"ס
בלשון אפשר והניח צנ"ג, ולפי דבריו הנ"ל דברי
מן החת"ס צרורים, דכוונתו דשיעור דו' שיעור
צודאי דחינו שוחקות, ולאל שהוא יותר מז' שיעור
אפשר שהוא שוחקות ולא הו' צרור בעיניו ע"כ כתב
בלשון אפשר וצ"ב.

(א) והנה במס' פסחים דף ק"ע ע"א, אמר רב
חסדא רביעית של תורה אלצביים על אלצביים
צרום אלצביים וחלי אלצב וחומש אלצב, כדחניא
ורחץ במים את כל בשרי כו' וכמה הן אמה על אמה
צרום ג' אמות, ושיערו חכמים מי מקוה מ' סאה,
ופירש הרשב"ם כגון רביעית יין לנזיר שהוא הלכה
למשה מסיני וכו' ע"ש ונראה צרור דשיעור מרביעית
שהוא אלצביים על אלצביים כו' חינו מיידי באלצבות
שוחקות, בגס דהשצון מהרביעית הוא עפ"י חשבונו
דאע"א צרג"א וצמקוה מיידי בשוחקות, זה ח"ן לו
ענין כלל להשצון דרביעית דאם מסערין רביעית יין
לנזיר אז השיעור עולצות הוא חומרא, וצודאי
דמסערין באלצבות עולצות, דאפי' בשיעור הקטן
דאלצבות עולצות חסור והכל תלוי בזה אם הוא
לחומרא או לקולא, וכמו כן לענין שיעור חלה (המבואר
ברמב"ם צפרק י' מהלכות ציבורים) שהוא עפ"י
השצון דרביעית הוא אלצביים על אלצביים כו' מיידי
ג"כ באלצבות עולצות לחומרא דאפי' בשיעור עולצות
חייב בחלה, ואף דהשצון מרביעית הוא עפ"י השצון
דאע"א צרג"א צמקוה, עכ"ל כל חד כדני' לחומרא
במקוה השיעור משוחקות ובחלה בעולצות.

ולפי"ז מבואר דדעת החת"ס הוא דו' שיעור חינו
שוחקות דהא כתב לאל שהוא יותר מז'
שיעור אפשר דדי כ"ד לאל לאמה שוחקות, ח"כ
בשיעור אגודל דו' שיעור צודאי דבעי כ"ד וחלי
אגודל לאמה שוחקות, דהשיעור דו' שיעור חינו
שוחקות.

ובעת נדפס ספר שיר שירים להח"ס, ומבאר שם
השיעור מקוה לפי השצון דו' שיעור ושליך
מ"ד חלק וקי"ח וחלי אלצב מהאלצבות דו' שיעור
ע"ש כרי דשיעור ז' שיעור לאגודל חינו השיעור
דשוחקות ומש"כ לריך מ"ד חלק וקי"ח וחלי אלצב
מהשיעור דו' שיעור לאלצב.

(ט) וראיתי צספר צרורי המדות והשיעורן מהרב
הגאון מוהר"ם קליין הי"ד (מדידה אות
אגודל) ובספר מקוה ישראל מש"צ הרב הגאון מוהר"א
רוצין הי"ד, שכתב דהשיעור דו' שיעור הוא שוחקות,
וממילא דכ"ד אלצבות, מהשיעור דו' שיעור הוא
אמה שוחקות ודי צמקוה מאלו האלצבות מ"א חלק
ותע"צ אלצבות שהוא צבר השיעור דשוחקות.

אוצר החכמה

ולפי הנ"ל בלא מבואר צפוסקים הנ"ל דהשיעור
דו' שיעור חינו שוחקות ולריך כ"ד וחלי
אלצבות דשצב שיעור לאמה שוחקות, וצמקוה לריך
להיות מ"ד חלק וקי"ח אלצבות וחלי אלצב מהאלצבות
דו' שיעור.

(י) ומה שכתבו ראי' לדבריהם ששיעור הרמב"ם דו'
שיעור הוא אלצב שוחקות מהמבואר בש"ך
ס"ק ו' הנ"ל דאמה ואלצבות שצ"ס ופוסקים מיידי
בשוחקות וא"כ גם השיעור מהרמב"ם דו' שיעור
מיידי בשוחקות, לפענ"ד דח"ן שום ראי' משם דהש"ך
מדויק וכתב צזה"ל דאמה ואלצבות שצ"ס ופוסקים
שצנ"ן זה מיידי בשוחקות עכ"ל, היינו צנ"ן שיעור
מקוה מיידי בשוחקות, וע"כ לא חשבו החלי אלצב
אשר שוחקות עולצות על העולצות שכשעמדו על
השצון מאע"א צרג"א חשבו באלצבות שוחקות
מרווחות זו מזו וכללו החלי אלצב בתוך חשבונו,

לרריך לזרך ג"כ מספק, כיון דעיקר המלוא מכ"ח, כגון הפרשת מעשר וכדומה, ודעת הר"ף ור"ב ה"א גאון דאינו מזכיר מספק אפילו במלוא שהוא מכ"ח וע"י בריטצ"א שם ושיטת מקוצנת מס' צ"ח דף ד' ע"ב וברמז"ס ה' חנוכה פ"ג הלכה ה' ובראש"ד ובלח"מ שם ובח"ס מס' שבת כ"ג ובמס' צ"ח ד' מאריך בזה ע"ש.

ובפנ"י מס' שבת כ"ג כתב ח"ל אפ"ג דעיקר הפרשת המעשר מדאורייתא. הוא וה"ל ספק דאורייתא למכ דלא אסיק אדעתא השתא הא דרוב ע"ה מעשרין וכו' וי"ל כיון דעיקר צרכות המלוא אינו חללא מדצריכס ח"כ היכי דאיכא ספק אם מחויב במלות או לא שפיר קרי ל"י ספק דדצריכס דהא קי"ל ספק צרכות להקל עכ"ל וכמו כן צ"ד דעולצות ושוחקות הוא מטעם ספק אין לזרך מספק.

ובב"י ח"ה סי' ס"ז כתב דמש"כ בספק אם קרא ק"ש חזר וקורא ומזכיר לפני ולאחריו לפי שכל דבר שהוא ספק של תורה מצרכין עליו כמו בהפרשת דמאי חבל מאס צרכות לחוד אין חזר ומזכיר שהצרכות דרבנן יע"ש. ובפמ"ג שם צמ"ז סי' א' העיר דצרי בעו"ז דהללא בהפרשת מעשר דמאי אמרינן צמ"ג שבת כ"ג דאין מצרכין ובהאריך שם דצרי בעו"ז וכתב דלהלכה קיימ"ל דבספק תורה אין מצרכין כמבואר בח"ה סי' מ"ז ס"ב וביו"ד סי' רס"ה ע"י ג'.

וע"י צו"ח נודע בשערים ח"ה סי' ו' שנסתפק במעצב עירובי חלירות בין השמשות אי לריך לזרך, ואף דמותר לערב עירובי חלירות בין השמשות, עכ"ז כיו ספק צרכה להקל והציא דברי החכם לבי סי' ק"ל דמערבין צדגים מלוחים ואף דכיו ספיקא דדינא אי מותר לערב צדגים מלוחים אוליין לקולא, ועכ"ז לענין צרכה לא יזכר מספק כשעירב צדגים מלוחים וכמו כן לענין בין השמשות י"ל דאין לזרך מספק ומובא דבריו צו"ח דברי מלכיל ח"ה סי' ז' וחולק עליו וכתב דבמעצב עירובי חלירות ציבש"מ לריך לזרך ובהאריך בזה הרבה וכתב דאינו דומה להגידון מהכח"ל אך שגם דברי החכ"ל לריך עיון

ובמקוה ישראל הג"ל דף ל"ג כתב דשיעור רביעית שהוא אלצעיים על אלצעיים צרום אלצעיים וחלי אלצע וחומש אלצע, לריך לשער באלצעות שוחקות, וכמו כן שיעור חלה כמבואר ברמז"ס פרק י' מצבורים שהוא לפי החשבון דרביעית הוא אלצעיים על אלצעיים כו' לריך ג"כ לשער באלצעות שוחקות, כיון דשיעור רביעית אלצעיים על אלצעיים כו' הוא לפי החשבון דחמה על חמה צרום ג' חמות צמקוה, וכיון דצמקוה שיעור מ"ס הוא באלצעות שוחקות כמו כן שיעור רביעית ושיעור חלה הוא באלצעות שוחקות, וחמה על המכר"ס שיק יו"ד סי' קל"ט שחושב שיעור מקוה לפי חשבונו של הכ"ס משיעור חלה, אך שצריכים להוסיף לשיעור מקוה דצמקוה לריכס חמה שוחקות וכתב דצרי המכר"ס שיק פלא דגם שיעור חלה הוא צמקוה כיון דשיעור חלה הוא לפי החשבון דמקוה דאע"א צב"א וא"כ למכ לריכס להוסיף צמקוה, והניח צלע"ג, ולפי הג"ל לק"מ דהדבר צרור דהחשבון משעור חלה הוא בעולצות, וגם החשבון מרביעית של תורה אינו דייקא בשוחקות, דאם עולצות הוא לחומלא חשבינן בעולצות ושפיר עולים דברי המכר"ס שיק דלענין מקוה לריכס להוסיף על החשבון משיעור חלה, דצמקוה לריכס שוחקות.

ורפ"י מה שהציא צמקוה ישראל הג"ל ראי' דז' שערות הוא שוחקות, מזה דשיעור חלה הוא בשוחקות ושיעור חלה הוא לפי החשבון דאגודל הוא ז' שערות (כמבואר בח"ס ח"ה סי' קכ"ז) ע"ש לפי הג"ל גם שיעור חלה הוא בעולצות דאפי' אם יש רק השיעור דעולצות חייב צחלה, וגם השיעור דז' שערות אינו השיעור דשוחקות, וז"ל צמ"ד.

ובגוף הדבר דאפילו בשיעור עולצות חייב צחלה לחומלא, יש להסתפק לענין הצרכה צחלה משיעור עולצות אם חייב לזרך, לפי המבואר לעיל בסימן י"ז דשוחקות ועולצות אוליין לחומלא מטעם ספק, לפי"ז יש לומר דבשיעור עולצות אף דאוליין לחומלא דחייב צחלה, עכ"ז לענין צרכה חלה י"ל דאינו רשאי לזרך מטעם דספק צרכות להקל.

והנה בספק תורה אי לריכס לזרך מספק, מבואר בר"ן צמ"ג שבת פ' צמח מזליקין דקלית מפרשים

שם והטעם לכל זה דמתחלה הכי תיקנו לצרך על ודאי מזה ולא על ספק מזה אף שעיקר מדאורייתא, וא"ש דברי הפני"י ושכן הוא דעת הפר"ם וע"ש שהאריך בזה. ועי' בהגהות חכמת שלמה מהגאון המהרש"ק ז"ל חו"מ סי' קפ"ד וצו"ת חת"ם סי' ט"ו וצו"ת חסד לאברהם סי' כ"א ובישיבות יעקב חו"מ סימן כ"א ס"ק א' והאחרונים האריכו בזה ואכמ"ל. ולפי"ז צ"ד בעולצת ושוחקות שהוא מטעם ספק אף דחייב להפריש חלב בשיעור עולצת אבל אין לצרך רק בשיעור שוחקות, דהצרכה הוא רק מדרבנן וספק דרבנן להקל ולא חיישין לזולתא דרבנן בזה מהטעמים הנ"ל וצפרע בחלה בזמן הזה דהיא רק מדרבנן, וגם יש לומר דכל הדין משוחקות ועולצת הוא רק מדרבנן, עיין סימן כ' בודאי דאין לצרך בשיעור עולצת דספק דרביהם להקל].

אח"כ n1234567

ובמאי דנוגע לדינא לפי הנ"ל הדבר ברור דהשיעור דז' שיעורות לאגודל אינו השיעור דשוחקות ולריכים כ"ד וחלי מאלצעות דז' שיעורות לאמה שוחקות, וצמקוה לריכים מאלו האלצעות מ"ד אלק וק"מ וחלי אלצע לשיעור מ"ס.

אוצר החכמה

סימן כ'

שיעור מ' סאה במדת צאל

(א) **הנה** לעיל ציינן י"ט מצוה דדעת כחתם סופר צו"מ סי' קפ"א דשיעור ז' שיעורות הוא ממש שיעור לאל בקירוב מאוד, ואפשר דכ"ד לאל כבר הוא השיעור האמה שוחקות ע"ש ולפי"ז יש לומר כיון דהח"ס כתב רק בדרך אפשר דכ"ד לאל הוא אמה שוחקות א"כ אין להקל מספק ולריכים כ"ד וחלי לאל לאמה שוחקית לדעת הח"ס.

(ב) **וראיתי** תשובה מהח"ס (משנת תקל"ו בגדפס בח"ס עה"ת שנת תרל"ט ומוצא בשיעור מקוה עמוד ל"ו) וז"ל וכנה האמה של צנאים שצמדינתו הוא ממש אמה של תורה, היינו קלאל הוא רוחב שש (ל"ל שצט) גרעוני שיעורים ברחבן

כיון שמוחר לכתחלה לערב בדגים מלוחים שפיר כי צריך לצרך ע"ש ולפי הנ"ל הלא אפי' בספק חורה אין לצרך ומכ"ש בעירובי חלירות שהוא דרבנן. אכן עי' במשנה ברורה סי' רס"א צבאור הלכה שכתב דמוכח מדברי המג"א סי' ר"ס ס"ק ג' דצב"ש יכול לצרך ג"כ ולא הוי כשאר דברים דקימ"ל ספק צרבות להקל והטעם יש לומר דלענין עירובי חלירות, דקיל עשו הדבר כאלו הוא יום ודאי וע"כ יכול לצרך בין השמשות עש"ה ואכמ"ל.

ובשו"ת אבני נזק לכ"ק אה"י הגה"ק ז"ל מסיגטע צו"מ סי' ע"ו, בעיר השואל על דברי הפני"י הנ"ל לפי הנודע דאם צאנו לדון על שני ספיקות יחד והאחד מדאורייתא והשני מדרבנן כשם שלריכים להחמיר בדאורייתא כמו כן לריכים להחמיר בספיקא דרבנן דא"כ הוא זלזול לדברי חז"ל א"כ קשה כאן לנריך לדון על צ' דברים אם לעשר ואם לצרך איך יכולים לומר להפריש נריך ולצרך אין נריך.

וכתב לתרין דדבר זה נוצע מהא דאיתא צו"מ סי' קפ"ד אכל ואינו יודע אם צריך צרכמ"ז אם לאו נריך לצרך מספק מפני שהוא מה"ת, וכתב המג"א לנריך לצרך גם צרכה ד' לאל לזלזולי זה, ויש לומר דדוקא שם בצרכה ד' דצרכמ"ז חיישין לזלזולי משום דצרכת הטוב והמטיב הוא קיל בל"א"ה דכלל הפועלים פטורים ממנו וכנה דמצוה צו"מ סי' קפ"ח דיענו חמין בלחישא אחר צונה ירושלים דלא ליחי לזלזולי צי' מטעם דהפועלים אינם מצרכין צרכת הטוב והמטיב משא"כ במקום אחר אפילו אירע דאורייתא ודרבנן יחד לא חיישין לזלזול, והביא כן מא"ר והמהרש"ק וכתב שהוא פלא על האחרונים שכתבו דכלל ספק דאורייתא ודרבנן כשהם יחד חיישין לזלזול ונעלם מהם דברי הא"ר והמהרש"ק הנ"ל. והפני"י סובר ג"כ דלא חיישין לזלזול בדאורייתא ורבנן יחד רק בהטוב והמטיב כדעת הא"ר והמהרש"ק הנ"ל, ואפילו אם נימא כדברי האחרונים דחיישין לזלזול בכל מידי דרבנן ודאורייתא יחד ולא דוקא בהטוב והמטיב י"ל דצמקוה שמסופק אם נתחייב צדצר ואנו עושים אותה מכה ספק אין מצרכין וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות מילה פ"ג ה' ו' ועי' צכ"מ

וב' צאורק, וד' לאל הוא עפ"ה, וי"ב לאל נקרא
בלשונם ש"ך, וב' ש"ך הוא כ"ד לאל, הוא חמה של
תורה ממש, ואע"פ היינו כ"ד לאל על כ"ד לאל עולה
תקע"ו, צדק ג"א שהוא ע"ב לאל, ע"ב פעמים
תקע"ו עולה כמו שכתב בש"ך סי' ר"א ס"ק ו'
באמה שוחקות, וזו המוצא מכל ספק עכ"ל.

ובשיעור מקוה בעיר על מה שכתב הח"ס דע"ב
פעמים תקע"ו עולה כמש"ב ש"ך סי' ר"א
ס"ק ו' באמה שוחקות, ולא כתב המספר כמה עולה,
ונראה שחסר כאן כמה תיבות, וכתב דלפי מה שכתב
בש"ך ה"ל דע"ב פעמים תקע"ו עולה מ"א חלק
ותע"ב, ובשוחקות שמוסיפין חצי חצב על האמה
עולה מ"ד חלק קו"ח וחצי חצב, וכיון שהחצ"ס
מזיין למה שכתב בש"ך באמה שוחקות, כוונתו שיהי'
מ"ד חלק וקו"ח וחצי לאל וא"כ הוא סתירה למה
שכתב הח"ס צ"ס קפ"א שכתב לאל זה כבר אמה
שוחקות דא"כ ה"ל די צמ"א חלק ותע"ב לאל ע"פ.

ולפי ה"ל אין כאן סתירה ודברי רבינו החת"ס הם
צדקים, דכיון שדעת החת"ס צ"ס קפ"א
שאפשר דכ"ד לאל הוא חמה שוחקות, אך אינו צדק
ועדיין ספק הוא אם כ"ד לאל הוא חמה שוחקות,
לפי"ז אם רואים לאל מיד ספק לריבוי כ"ד וחצי
לאל לאמה שוחקות ע"כ כתב כאן דאם נחשב כ"ד לאל
על כ"ד לאל בשוחקות היינו כ"ד לאל וחצי, זו מוצא
מכל ספק, שזה ודאי הוא שוחקות משא"כ ככ"ד לאל
לאמה אפשר שאינו עוד שוחקות. ומצוא מזה דעת
החת"ס לשער ככ"ד לאל וחצי לאמה שוחקות ולריבוי
צמקוה מ"ד חלק וקו"ח וחצי לאל לשיעור מ' סאה.

(ג) **ובן** מצואר צו"ח רעק"א הנדפס מחדש צ"ס ל"ט
וז"ל אורך המקוה $24\frac{1}{2}$ לול, מדה זו גם
רוחב המקוה, $73\frac{1}{2}$ לול צ"ס 44118% לול
מעוקבים עכ"ל (וחסר שם וכל"ל וגובה $73\frac{1}{2}$ לול,
כי זה הוא החשבון מרום ג' אמות, ומה שכתב $3/8$
הוא משום דלפי חשבון המכוון הוא כן, והמחבר
דנקט חצי חצב לא דק ולחומרא, ע"י ש"ך ס"ק ו'
יצאור בגולה וצדד"ק המוצא צדד"ק) ודרכי תשובה
סי' ר"א ס"ק ו' כתב דכפי הכוונת ומקובל אללי

מאצותי הגב"ק ז"ל לריך שיהי' מ"ד חלק וקו"ח
וחצי לאל ובצו"ח ערוגת הצ"ס יו"ד ח"ב סי' קפ"ח
כתב דאם המקוה חסרה משיעור מ"ד חלק וקו"ח
(ז"ל וחצי) לאל המקוה חסרה מדאורייתא והטובלת
שם לא עלתה לה טבילה מה"ט ע"ש.

ובחזון ח"ש ה' שכתב סי' ל"ט צקונטרס השיעורים
אות י"ב כתב וז"ל זה עתה נדפסו תשובות
חדשות של הגרע"א ז"ל כו' ושונו שם שיעור חמה
כ"ד לאל כדעת כל האחרונים ולריך ליזהר מאד מאד
שלא להקל בשיעור מקוה צפחות משיעור האחרונים
ז"ל ואשר לדעת רבותינו ז"ל כאילו לא טבלה ועומדת
באיסור כרת עכ"ל ומה שכתב דאמה הוא כ"ד לאל
כוונתו צ"ס חמה לא בשוחקות דלענין מקוה לריך
שוחקות מצואר שם דעת הגרע"א לריך כ"ד וחצי
לאל לאמה.

(ד) **וראיתי** צספר צדרי המדות והש' (מדידה
ערך אגודל אות ד' ו') שכתב דשיעור לאל
הוא השיעור דשוחקות ודי לאמה שוחקות כ"ד
לאל, ובמקוה מ"א חלק ותע"ב לאל לשיעור מ"ס,
וצספר מקוה ישראל כתב דמי שמחמיר להצריך יותר
ממ"א חלק ותע"ב לאל צדדאי אינו חלל מן המתמיכה
דשיעור זה כבר יש השיעור מה שהשוחקות עודפות
על הטובלות, ומה שמצואר צו"ח ערוגת הצ"ס צ"ס
סי' קפ"ח דשיעור מקוה הוא מ"ד חלק וקו"ח וחצי
לאל הוא טעות גמור ע"ש (צדק ל"ג וצדק ל"ב) ולפי
ה"ל מצואר דשיעור מאלל אינו שוחקות, ודברי
הערה"ב נכונים וצדדים וגם דעת הגרע"א הוא
כן דשיעור מקוה הוא מ"ד וקו"ח וחצי לאל וכן נראה
דעת הח"ס צ"ס שכתב משנת תקל"ו וגם לפי המצואר
צ"ס צ"ס קפ"א יש להחמיר עכ"פ מספק להצריך
מ"ד חלק וקו"ח וחצי לאל.

(ה) **ויש** עוד לעיין בדברי הערה"ב צ"ס שכתב
דאם המקוה חסרה ממ"ד חלק וקו"ח לאל
המקוה חסרה מדאורייתא, דלכאורה יש לומר דהא
דמחמירין לענין שוחקות הוא רק מדרבנן דמח"ס
כשיש השיעור דטובלות גמי כשר וממילא אם יש
צמקוה מ"א חלק ותע"ב חצבות המקוה כשרה